

Raamattu Siionin virsissä

Minulla on deja-vu -olo. Ihan kuin olisin tämän kokenut ennenkin. En tällä paikalla, vaan siellä teidän puolellanne, yleisössä. Olen tainnut yli 15 vuotta kulkea, aluksi säännöllisen epäsäännöllisesti, myöhemmin säännöllisemmin erilaisissa körttitapahtumissa ja useamman kerran olen mielestäni ollut kuulemassa esitelmää herännäisyyden, Siionin virsien tai Paavo Ruotsalaisen suhteesta Raamattuun. Nyt on sitten minun vuoroni olla tällä puolella.

Mikä saa meidät aika ajoin pohtimaan ja käsittelemään herännäisyyden suhdetta Raamattuun? Kirkollisessa keskustelussa Raamattu ja Raamatun arvovalta nousevat aika ajoin esille. Kirkon piirissä on tahoja, jotka ovat huolissaan Raamatun arvovallasta ja haluavat kärkkäästi puolustaa sitä. Raamattua on siis noustu puolustamaan erityisesti silloin, kun kirkon järjestykseen tai eettisiin kysymyksiin liittyvissä tapauksissa on haluttu ottaa kantaa. Raamatun puolustajien viesti on mennyt mediassa aika hyvin läpi. Usein mediassakin näitä kirkollisen keskustelun tahoja on kuvattu raamatullisiksi järjestöiksi tai Raamatusta kiinni pitäviksi tahoiksi, tai klassisen kristinuskon edustajiksi. Toiselle osapuolelle on sitten jäänyt epäraamatullisen uudistajan leima, mikä ei ole miellyttänyt ketään.

Herännäisyyden piirissä ei ole laajasti lähdetty mukaan tällaiseen Raamatun arvovallan puolustamiseen. En usko sen johtuvan siitä, että Raamattu ei olisi tärkeä, vaan siitä, että se tapa, miten Raamattua on puolustettu, ei ole tuntunut omalta. Monet heränneet ovat nähneet Raamatulla jonkin muun tehtävän kuin yksittäisten ohjeiden antamisen yksittäisiin eettisiin kysymyksiin. Ehkä monet heränneet eivät ole löytäneet omaa raamatunlukutapaansa tuosta keskustelusta ja siksi on jääty tuon ”raamatullisen” rintaman ulkopuolelle.

Samalla, tämä keskustelu Raamatun arvovallasta on saanut heränneet pohtimaan, millainen sitten on meidän suhteemme Raamattuun. Jos kerta Raamattu tämän päivän eettisten kysymysten vastausautomaattina ei tunnu omalta, niin mikä sitten olisi körttiläistä Raamatunkäyttöä? Ehkä siksi olen saanut monta kertaa olla kuulemassa esitelmää körttiläisyyden suhteesta Raamattuun ja ehkä siksi olen itse tällä paikalla miettimässä kysymystä Raamatusta Siionin virsissä.

Näyttää siltä, että selkeää, yksiselitteistä ja kaikkien hyväksymää vastausta Siionin virsien, tai herännäisyyden suhteesta Raamattuun ei ole helposti lausuttavissa. Jos olisi, sellainen olisi varmaan

jo annettu, enkä minä olisi jälleen yhtenä lenkinä ryhtymässä tämän vastauksen etsimiseen. Siksi minun on lähdettävä liikkeelle yleisen sijaan yksityisestä, siis omasta itsestäni. Mitä Raamattu Siionin virsissä merkitsee minulle?

Omalle Raamattu-suhteelleni keskeiseksi muodostui toistakymmentä vuotta sitten Helsingin yliopistossa ollut luentosarja Lectio divina ja kristillinen eksistenssi. Tuolla luentosarjalla silloin vs. dogmatiikan professorina toiminut Pauli Annala opetti antiikin ja keskiajan raamatunlukuperinteestä, niin sanotusta hengellisestä lukutavasta, missä Raamattua luetaan hengellisesti, hyvin henkilökohtaisesti, vertauskuvallisesti, joskus jopa yliampuvasti, mutta aina siten, ettei se jätä kylmäksi. Luennoitsija esitti, kuinka tuo perinteinen Raamatun vertauskuvallinen lukutapa, missä lukija näkee itsensä raamatun tekstin sisällä, on kristityn tapa olla Raamatun äärellä ja ylipäätään elämässä, se on kristillisen identiteetin pohja.

Tuo luentosarja avasi silmiäni myös Siionin virsien raamattusuhteesta. Luentosarjalla meidän opiskelijoiden piti tehdä pienet harjoitustyöt, jossa Raamattua tai jotakin kristillisen perinnön ainesta tuli tulkita tuon allegorisen/vertauskuvallisen raamatun tulkintaperinteen valossa. Oma harjoitustyöni ei avannut silmiäni missään suhteessa. Se oli korkeintaan keskinkertainen. Sen sijaan ystäväni, nykyään Kuopiossa pappina toimiva Olli Viitaniemi analysoi harjoitustyössään erinomaisesti erästä Siionin virttä. Tuon työn myötä tajusin, että allegorinen raamatunlukuperinne ei ole jäänyt vain antiikkiin ja keskiajalle. Se on myös Siionin virsien tapa lukea Raamattua.

Parhaiten tähän pääsemme käsiksi veisaamalla tuon virren. Virren kirjoittaja on Abraham Achrenius ja se virsi on 1960- ja 70-lukujen vaihteessa tehdyssä Siionin virsien uudistuksessa jaettu kahteen osaan. Mutta me veisaamme tästä jouluvirrestä nyt molemmat osat eli Siionin virret 194 ja 195.

SV 194 ja 195

Jos luemme jouluevankeliumia, emme sieltä löydä kirjaimellista lausumaa siitä, että tämä jouluevankeliumi tulisi tulkita siten, että lukijan tulisi nähdä itsensä esimerkiksi paimenen roolissa tai eläinten syöttökaukalona eli seimenä, johon Jeesus-lapsi lasketaan. Mutta silti Abraham Achrenius niin tekee. Oliko hän moderni tai radikaali tässä tulkinnassaan? Ei ollut. Hän toisti hyvin tarkasti sitä perinnettä, miten Raamattua kristikunnassa oli käytetty jo aivan ensimmäisten kristittyjen ajasta lähtien.

Antiikin ja keskiajan allegoriselle raamatun tulkintaperinteelle on erittäin tyypillistä lukea henkilö itse tai laajempi henkilöryhmä, seurakunta tai koko kirkko, raamatun tekstin sisälle. Tästä

tekstimassaltaan ehkä laajin alalaji on keskiajan morsiusmystiikka, joka hyllykilometreittäin tuotti tulkintoja siitä, kuinka Laulujen laulun morsian on vertauskuva ihmisen sielusta tai Kristuksen kirkosta.

Tässä samassa perinteessä elää ja hengittää Abraham Achrenius, joka näkee virren veisaajan jouluevankeliumin paimenena. Kun armon taivas aukeaa ja enkelit julistavat ilosanoman kedolla, on virren veisaajan lähdettävä kohti Betlehemiä. Achreniuksen alkuperäisessä virressä tulee vielä selvemmin esille jouluevankeliumin käyttö allegorisen lukutavan mukaisesti. Achrenius näkee alkuperäisessä virressä kedon, jossa paimenet yöllä paimentavat, ja sinne loistavan enkelin valkeuden pietistisen herätysajattelun mukaisesti. Alkuperäiset, myöhemmin poistetut säkeistöt 2 ja 3 kuuluvat näin:

2. Maailman olet laitumella
ja kaitset karjaa kaikkinaist:
yön pimeydes istuskella
sull kelpais; etsit katovaist;
mutt ett on Jesus syndynyt,
sen valon olet jättänyt.

3. Jos ei sun walais walo Herran:
niins katowaisis riput kiin:
peljästyt waloo monin kerroin:
ett ota wari äänest siin:
et wapahtaja syndyi meill
suureksi iloks armon teill.

Achreniuksen virsi ei ole ainutlaatuinen Siionin jouluvirsien joukossa. Myös muissa Siionin jouluvirsissä riennetään hyvin käsin tuntuvasti Jeesuksen seimelle, katsotaan pientä Jeesus-lastatallin hämärässä. Hyviä esimerkkejä on esim. arkkivirsi SV 187 (Armon lapset kokoontukaa Vapahtajan seimen luo) tai Lilliehöökien virsi SV 186 (Nyt kokoon, vanhat, nuoret, joutukaamme, toisemme seimen luona kohdatkaamme) kuten myös samasta virrestä poimittu Lilliehöökien Jeesuslapsen katseluun keskittyvä osa, SV 188 (Nyt kapaloidaan kaikkein vaatettajaa).

Abraham Achrenius menee kuitenkin vielä pitemmälle kuin vain lukemaan veisaajan yhdeksi Jeesus-lastatallin katsomaan tulleeeksi henkilöksi. Hän näkee sen karun ja vaatimattoman alustan, mille Jeesus-lapsi asetetaan nukkumaan, sydämemme sisimmäksi ja henkemme köyhyydeksi. Tätä Achreniuksen nerokasta ja koskettavaa tulkinnallista käännettä pidän suomalaisen allegorisen raamatuntulkintaperinteen ehkä suurimpana mestariteoksena. Omassa mielessäni samalle viivalle pääsee vain se vanha suomalainen synnintunnustus, jonka sanoilla rukoilemme, että itkisimme niin

kuin Pietari, rakastaisimme niin kuin syntinen nainen ja ryövärin kanssa saisimme katsella Kristuksen kasvoja iankaikkisesti.

Achrenius ei kuitenkaan ole ainut, joka Siionin virsien ylevöittäjänä käyttää Raamatun hengellisen lukutavan antiikkista perinnettä. Kun tälle lukutavalle avaa silmänsä, vastaavia helmiä löytää lähes kaikista Siionin virsistä. Siionin virret vievät veisaajan lukemattomissa eri kohdissa keskelle Raamatun julistusta, ne suorastaan kirjoittavat veisaajan sisään raamatun lehdille. Siionin virsien välityksellä päästään esimerkiksi niihin suuriin pitoihin, joihin kutsutaan rammot ja raajarikot (SV 89) tai käymään Jeesuksen jalkojen juureen kuten syntinen nainen ammoiden (SV 61), tai orjana kulkemaan Babylonian virran varsilla, kaivaten Siionin virtain varsille (SV 9), tai vaeltamaan Israelin kansan kanssa autiomaassa Kristus-kalliosta tulevan veden ja mannan voimalla ja katsomaan puuhun nostettuun pronssikäärmeeseen, joka pelastaa käärmeen puremasta (SV 244). Tämän viimeksi mainitun kohdalla on todettava, että käärmeenpuremista vapauttavasta pronssikäärmeestä löytyy allegorinen tulkinta jo Johanneksen evankeliumista, missä Jeesus toteaa ”Niin kuin Mooses autiomaassa nosti käärmeen korkealle, niin on myös Ihmisen Poika korotettava, jotta jokainen, joka uskoo häneen, saisi iankaikkisen elämän.” (Joh. 3:14-15) Ja puolestaan Mooseksen kalliosta erämaavaeltajille avaaman veden tulkitsee hengellisesti jo Paavali: ”Hehän joivat siitä hengellisestä kalliosta, joka kulki heidän mukanaan; tämä kallio oli Kristus.” (1. Kor. 10:4)

Näissä, kuten monissa muissakin Siionin virsissä tehdään raamatunkohdasta hengellinen tulkinta, joka ei välttämättä suoraan sananmukaisesti ole läsnä kirjaimellisesti tekstissä. Siionin virret tulkitsevat Raamatua siis varsin luovasti, tuoden veisaajan lähemmäksi Raamatua, tai oikeastaan Raamatun lähemmäksi veisaajaa. Raamatun teksti puhuukin veisaajan hengellisestä elämästä. Siionin virret ja Raamattu voivat näin muodostaa vastavuoroisen syventymisen kehän, missä joku virsi syventää jonkun raamatunkohdan ymmärtämistä ja vastaavasti Raamatunkohta voi syventää jonkun virren merkitystä. Näin kävi minulle esimerkiksi Jaakko Pitkätkyn 1800-luvun alkupuolella kirjoittaneen virren kohdalla. Kun tajusin, mistä raamatunkohdasta tuo virsi puhuu, en samaista raamatunkohtaa ole voinut lukea enää ilman Pitkätkyn tuomaa uutta valoa.

Kyseessä on se evankeliumin jakso, missä kanaanilainen nainen pyytää Jeesukselta, että hän ajaisi pahan hengen tyttärestään. Jeesus ei tähän pyyntöön suostu, koska nainen on vääräuskoinen, ei siis juutalainen, ja toteakin tälle tylästi: ”Ei ole oikein ottaa lapsilta leipä ja heittää se koiranpenikoille.” Tähän nainen vastaa: ”Ei olekaan, Herra, mutta saavathan koiratkin syödä isäntänsä pöydältä putoilevia palasia.” Tähän Jeesus heltyy, toteuttaa naisen toiveen ja kehuu hänen uskoaan. (Matt. 15:21-28)

Jaakko Pitkätky teki tästä virren, missä hän asettaa veisaajan tuonne pöydän alle, koiran asemaan syömään noita Kristuksen pöydältä tippuvia murusia ja toteamaan: tässä on minulle aivan riittävästi. Tämän virren hienouden huomasivat myös vuoden 1938 kirkkovirsikirjan uudistajat. He poimivat virrestä virren loppupuolen säkeistöt ja tekivät siitä ehtoollisvirren. Samalla veisaaja nousi koiran asemasta pöydän alta ehtoollispöydän ääreen, eli virren yhteys kanaanilaisen naisen ja Jeesuksen kohtaamiseen katosi. Uusimmassa Siionin virsien uudistuksessa Jaakko Löytty uudisti virttä palauttaen virteen Jaakko Pitkätkyn alkuperäisen kytköksen kanaanilaiseen naiseen. Löytty oikeastaan palautti virteen Siionin virsille tyypillisen raamatunluentatavan, missä Raamattu luetaan veisaajan hengellisen elämän kuvauksena. Veisaamme nyt tämän virren eli

SV 102

Siionin virsien tavasta tulkita raamattua vertauskuvallisesti / hengellisesti ei oikeastaan voi puhua, jos emme jollakin tavalla käsittele Siionin virsien historian keskeisintä raamattuallegoriaa. Sehän on tietenkin Kristuksen haavat ja hänen verensä. Alkuperäisissä, Tukholman herrnhutilaisten tekemissä Siionin virsissä Kristuksen veri ja haavat ovat läsnä erittäin monessa, lähes jokaisessa virressä. Kristuksen veri ja haavat ovat näissä virsissä jonkinlainen mystinen ja salattu välikappale, taivaan portti, joka on vuotanut maan päälle, sen kautta syntinen yhdistyy Kristukseen ja Jumalaan. Tätä herrnhutilaista haava- ja verimystiikkaa ei kaikkienensa myöhemmissä vaiheissa ole pidetty herännäisyyden piirissä raittiina uskonnollisuutena ja oikeastaan kaikissa Siionin virsien uudistusprosesseissa verta on määrällisesti katsottuna laskettu Siionin virsistä pois. Wilhelmi Malmivaara tämän toteaa verimystiikan epäräitöuden uudistamansa kokoelman esipuheessa aivan ääneenkin. (Viimeisimmässä uudistuksessa pidettiin koko ajan mielessä, että veren laskeminen poistaa ja on laimentanut myös syntisen ja Kristuksen välistä intiimiä yhteyttä. Tätä yritettiin hiukan toisenlaisilla kielikuvilla vastaavasti vaalia.)

Edelleen kuitenkin Siionin virret palaavat erittäin usein Golgatan kalliolle ja löytävät Kristuksen haavoista ja verestä Jumalan ja maailman mystisen liittymiskohdan, missä yhteys Kristukseen on konkreettisimmillaan:

yksin sinun haavoistasi

seurassasi

löydän levon, auttaja. (SV 115)

En mene pois ennen kuin saan

haavoissa kalliissa
riemun ja rauhan autuaan.
Niin, aamen uskossa. (SV 4)

Kun mä kerran pääsen tuntemaan
voimaa sun veresi,
en mä enää joudu tuhlaamaan
kallista lahjaasi. (SV 4)

Kristuksesta, haavoistaan,
vuotaa rauha maailmaan. (SV 62)

Suo arkkiin tulla kyyhkysen,
se väsy lentoihinsa.
Vain haavoissasi syntinen
saa turvakaupunkinsa. (SV 15)

(Tässä on valtava allegorisen raamatuntulkinta-apparaatinkäyttöesimerkki. Kolme raamatunkohtaa, Nooan arkki, Golgatan uhri ja vanhatestamentillinen turvakaupunki, liittyvät yhteen ja muodostavat veisaajan herkän pyynnön)

Kovemmin ahdistaa,
kun tuntea en saa
veresi vahvaa voimaa,
haavaisi pisaroimaa.
Se sinuun yhdistäisi,
janoista virkistäisi. (SV 60)

Erityisen hienoja Kristuksen kärsimyksen allegorisia tulkintoja on Siionin virsien kärsimysvirsissä. esimerkiksi SV 202 (Jeesus, turva ainoa) tekee veisaajasta Kristuksen ristin valmistajan ja siihen naulaajan. Veisaamme kuitenkin seuraavaksi Siionin virren 203, joka myös tekee oivaltavan ja omalaatuisen tulkinnan Golgatan tapahtumista. Tässä Nybergin virressä

Jeesuksen ristillä sanomat sanat ”minun on jano” saavat aivan uuden tulkinnan, joka vie Veisaajan paitsi Golgatalle, jopa siksi hapanviiniksi, jota ristillä kärsivälle Vapahtajalle annetaan.

SV 203

Raamatunkertomusten allegorinen käyttö Siionin virsissä ei ole vain 1700-luvun ruotsalaisten Siionin virsien tekijöiden tai 1800-luvun arkkivirsien tekijöiden tapa kirjoittaa virsiä. Uudemmissa virsistä yksi esimerkki tämän perinteisen raamatunlukutavan käytöstä on Jouko Ikolon virsi SV 184 (Ääni huutaa: Erämaahan). Virsi pohjautuu Jesajan kirjan 40. luvun profetiaan, missä julistetaan Herran kansalle rohkaisun sanoja ja luvataan Herran leppyvän ja päättävän Israelin kansan pakkotyön Babyloniassa. Tässä yhteydessä käsketään raivata autiomaahan Herralle tie, kun Herra tulee takaisin Siioniin. Uusi Testamentti lukee tämän kohdan allegorisesti / vertauskuvallisesti kuvaavan Kristuksen tulemistä ja siksi tämä on Kristusta edeltävän ja Kristukselle tietä tasoittavan Johannes Kastajan raamatunkohta. Jouko Ikola menee vielä pitemmälle. Virressä se erämaa, johon pitää raivata tie Herralle, onkin minun oma sydämeni.

SV 184

Siionin virsien tapa lukea Raamattua hengellisesti ja vertauskuvallisesti on hyvin henkilökohtainen. Virret eivät Raamatusta johda yleisiä dogmaattisia tai eettisiä lausumia. Virret eivät poimi Raamatusta yleisiä totuuksia siitä, millaista ihmisen elämän tai opillisen ajattelun tulee olla.

Tämä ei tarkoita sitä, että Siionin virsien tapa lukea Raamattua olisi kristillisen opin hylkäävä. Kristillinen dogma, oppi, on itse asiassa voimakkaasti läsnä tässä raamatuntulkintatavassa. se kehystää koko tulkintaa. Oppi Kristuksesta, armosta, ihmisestä, ihmisen raadollisuudesta, ohjaavat voimakkaasti niitä vertauskuvallisia tulkintoja, joita Siionin virret tekevät Raamatusta. Vaikka tulkinnat ovatkin usein jopa voimakkaasti Raamatun kirjaimesta kauaskin irtoavia, kehystää ja ohjaa kristillinen oppi näitä tulkintoja. Tulkinnat tuovat esille ja veisaajalle henkilökohtaiseksi niitä teemoja, joita kristillinen oppi määrittää ja systematisoi, ehkä usein vähän vähemmän henkilökohtaisella tavalla.

Tällä raamatuntulkintatavallaan Siionin virret liittyvät erittäin vanhaan ja perinteiseen, voisi sanoa klassiseen kristilliseen tapaan lukea Raamattua. Antiikin ja keskiajan raamatunluenta korostaa nimenomaan Raamatun hengellistä / vertauskuvallista lukutapaa. Kirkkoisä Origenes näki Raamatussa kolme kerrosta. Näitä kerroksia kaivetaan Origeneen mukaan kirjaimellisen, hengellisen eli allegorisen ja tropologisen eli moraalisen raamatuntulkintametodien avulla.

Origeneen mukaan näistä kaikista metodeista keskeisin on allegorinen lukutapa. ”Kirjain näet tuo kuoleman, mutta Henki tekee eläväksi” (2. Kor. 3:6), kuten Paavali asian toteaa.

Tämän lukutavan perusta on Raamatun omassa käsityksessä Jumalan Sanasta. Johanneksen evankeliumin alussa todetaan, että Jumalan Sana on luova Sana. Se on jo luomisessa läsnä. Sen perustehtävä on luoda. Tätä piirrettä on kuvattu osuvalla sanonnalla: Jumalan Sana luo, ihmisen sana kuvaa. Raamattu saa olla Jumalan Sanaa aidoimmillaan silloin, kun se luo. Jos luemme Raamattua ensisijaisesti kuvaavana sanana, jos siis etsimme sieltä ensisijaisesti kuvauksia siitä, miten asiat ovat olleet ennen tai miten niiden pitäisi olla nyt, luemme Raamattua ihmisen sanana. Mutta jos luemme Raamattua luovana sanana, eli jos Raamattu saa luoda sisimpäämme uskoa, toivoa ja rakkautta, saatamme lukea sitä Jumalan Sanana. Juuri näin monet Siionin virret lukevat Raamattua.

Siionin virsien tapa lukea Raamattua tällä hyvin klassisella tavalla on vaikuttanut herännäisyyden tapaan nähdä Raamattu ensisijaisesti sielua ylösrakentavana hengellisenä, uskoa, toivoa ja rakkautta sielun sisimpään luovana kirjana. Tähän tapaan on sopinut huonosti Raamatun käyttäminen yhden totuuden julistamiseen jossakin eettisessä tai kirkon järjestäytymiseen liittyvässä kysymyksessä. On ollut vaikea lähteä mukaan siihen kuoroon, missä Raamattu näyttäytyy lähinnä eettisiä ohjeita kuvaavana kirjana.

Mielestäni tämä herännäisyyden linja on ollut hyvä. Haluan tähän linjaan tällä esitelmällä kuitenkin lisätä, että herännäisyyden parissa ei tarvitse hävetä tätä linjaa. Ei tarvitse ajatella, että tämä linja olisi jotakin raamatullisuudesta tai Raamatusta luopumista. Ei tarvitse ajatella, että Raamatun näkeminen henkilökohtaisen uskon pulppuavana lähteenä, josta ei oikein osaa poimia yksittäisiä eettisiä ohjeita, olisi jotenkin kirkon perinteen vastaista. Kirkossa on kirkon alusta asti perinne lukea Raamattua hengellisesti, vertauskuvallisesti, siten, että Raamatun päätehtäväksi nähdään nimenomaan sielujen lohduttaminen ja rakentaminen, uuden luominen. Näin teki jo Paavali, näin tekivät jo juutalaiset ennen kristinuskoa.

Viimeisen sanan haluan antaa hänelle, josta myös aloitin, raamatullisten vertauskuvien käytön virsirunoilijamestarille, Abraham Achreniukselle. Hän kirjoitti loistavan virren Emmauksen tien kulkijoista, jotka kohtasivat ylösnousseen ja kulkivat hänen kanssaan Jerusalemissa Emmaukseen päin. Tämä virsi on, kuten monet muutkin pitkät Siionin virret, jakautunut uudistusten myötä kahteen osaan. Rinnastus Emmauksen tien kertomukseen tulee paremmin esille Siionin virressä 128, mutta veisaamme kuitenkin virren loppuosan, Siionin virren 242. Erityisesti tässä minua on elähdyttänyt se, miten Achrenius tulkitsee Emmauksen tien kulkijan Jeesukselle esittämän pyynnön: ”Jää meidän luoksemme. Päivä on jo kääntymässä iltaan.” (Luuk. 24:29).

SV 242.